

بازاری که ما فیا ندارد

آیا گروه‌های دینفع قدرتمندی از اقتصاد فیلترینگ سود می‌برند و مانع مهمی در رفع آن هستند؟

به فیلترینگ کرده و برای تصویب طرح صیانت تلاش کرده‌اند، بی‌ارتباط با فروشندگان فیلترشکن هم نیستند، باید توجه داشت، گردش مالی این صنعت به اندازه‌ای بالاست که بعید است بخش خصوصی بتواند در این حجم از فروش فیلترشکن ورود کند. کسانی که دسترسی به ارگان‌های بانفوذ داشته‌اند تا بتوانند طرح‌هایی مانند صیانت را ابتدا طرح، سپس اجرایی کنند، طبیعتاً به امکاناتی دسترسی دارند که بتوانند اقدام به فروش فیلترشکن هم کنند. حدس من هم با آقای نیک‌بین یکی است. اظهار نظر ایشان دور از واقعیت نیست. افرادی که اقدام به فیلترینگ کرده‌اند، می‌توانند ضد فیلتر را هم به فروش برسانند.

اودر آن زمان معتقد بود: «افراد و جریاناتی که ناگهان فریادشان به آسمان بلند می‌شد و در برابر مخالفان طرح صیانت مانع‌تراشی می‌کردند، مشخص بود که بنا به دلایلی تا این اندازه فیلترینگ را دنبال می‌کنند. معلوم بود که پای منافع اقتصادی خاصی در میان است. نوری گفته بود که جزئیاتی در این خصوص در دست دارند، ولی اطلاعات به اندازه کافی شفاف نیست و درخواست او از وزیر ارتباطات، همچنین وزیر اطلاعات برای پیگیری این موضوع هم راه به جایی نبرده است.

البته گزارش‌های که شرکت‌کنندگان در شهریورماه ۱۴۰۲ از گردش مالی فروش فیلترشکن اعلام کرده بود، با گفته‌های نمایندگان مجلس تفاوت داشت. براساس این گزارش، ۸۰ درصد گروه‌های سنی مختلف کاربران ایرانی از فیلترشکن استفاده می‌کنند. میزان استفاده از فیلترشکن بین سن ۱۵ تا ۱۷ سال، بالغ بر ۹۷ درصد و بین گروه سنی ۱۸ تا ۲۴ سال، حدود ۸۰ درصد بوده است. میزان استفاده از VPN در میان کاربران میانسال نیز تقریباً برابر با کاربران جوان است. بکنات گردش مالی سالانه خرید و فروش VPN در ایران را بین ۲۵ تا ۳۰ هزار میلیارد تومان برآورد کرده بود. این در حالی است که بودجه وزارت ارتباطات در سال ۱۴۰۲، حدود ۱۵ هزار میلیارد تومان بوده است.

برآورد گردش مالی؛ این بار با استدلال

بازار سیاه خرید و فروش فیلترشکن و در دسترس قرار داشتن برخی فیلترشکن‌های خارجی رایگان، سبب شده تا داده‌ها براساس حدس‌ها، برخی نظرسنجی‌ها و محاسبات منطقی به دست آید. آخرین گزارش کیفیت اینترنت که در بهار ۱۴۰۳ توسط انجمن تجار الکترونیک تهران منتشر شده، نظری کاملاً متفاوت با اظهار نظرهای پیشینی دارد. مبنای اولیه محاسبات در اینجا، گزارش اندیشکده حکمرانی دانشگاه شریف و نظرسنجی ایسپا است که براساس آن، ۸۳/۶ درصد کاربران ایرانی از فیلترشکن استفاده می‌کنند. نظرسنجی ایسپا در اسفندماه ۱۴۰۲ نشان می‌دهد، استفاده از فیلترشکن بعد از فیلتر شدن «اینستاگرام» و «واتس‌آپ» در پاییز ۱۴۰۱ تا زمان انجام نظرسنجی سه‌برابر شده و به‌طور میانگین هر کاربر ایرانی در طول روز، چهار ساعت

«کار خودشان» است یا محبوبیت این ایده در میان مردم سبب شده تا سیاستمداران از آن بهره‌برداری سیاسی کنند؟

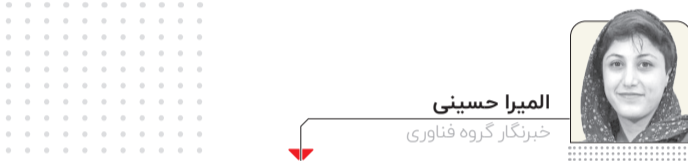
سال گذشته برخی نمایندگان مجلس، گردش مالی این بازار را سالانه ۴۰ تا ۵۰ هزار میلیارد تومان برآورد کرده بودند و معتقد بودند، سود کلان این سفره پهن شده و مالیات‌ناده است که اجازه نمی‌دهد تکلیف این وضعیت نابسامان روشن شود. خردادماه ۱۴۰۲ حسن آصفری، عضو کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور در مجلس یازدهم، در گفت‌وگو با خبرگزاری «دانشجو» گفته بود: «درآمد و گردش مالی کاسبان فیلترینگ در سال، بیش از ۵۰ هزار میلیارد تومان است و یک ریال هم مالیات نمی‌دهند. چطور دولتی که می‌تواند فیلتر کند، نمی‌تواند اینها را نیز مجدداً فیلتر کند؟ به‌منظر می‌رسد کاسبان فیلترینگ در برخی مجموعه‌ها نفوذ دارند و اعتقاد دارم این موضوع باید مدیریت شود.»

امسا آصفری تنها نماینده مجلس یازدهم نبود که روی این رقم تأکید و از «کاسبان فیلترینگ» یاد کرده بود. پس از او، جلال رشیدی کوچی، نماینده مخالف طرح صیانت از فضای مجازی نیز در این باره گفته بود: «گردش مالی کاسبان فیلترینگ سالانه بیش از ۴۰ تا ۵۰ هزار میلیارد تومان است.» او پیش‌تر در توییتی انتقادی از ادامه این روند نوشته بود: «قبلاً هشدار داده بودم که تنها دست‌انورد فیلترینگ، ایجاد بازار مکاره و هورنق خرید و فروش فیلترشکن است. فیلترینگ حضور مردم در شبکه‌های اجتماعی خارجی را کم نکرده، فقط باعث ایجاد زحمت و هزینه برای مردم شده است. وزیر ارتباطات باید پاسخگو باشد.»

پاییز همان سال جواد نیک‌بین، عضو کمیسیون فرهنگی مجلس یازدهم نیز در یک برنامه تلویزیونی به این موضوع واکنش نشان داد. اودر این برنامه گفته بود: «من صریحاً عرض می‌کنم، نویسندگان برنامه فیلترینگ همان‌هایی هستند که برنامه وی‌پی‌ان‌ها را می‌نویسند... کسی که نقشه فیلترینگ را می‌نویسد یا خودش مستقیماً فیلترشکن می‌فروشد یا با دو، سه واسطه VPN می‌فروشد. گردش مالی VPN‌ها دست کسانی است که فیلتر می‌کنند. VPN فروش‌ها خارج کشور نیستند، آنها داخل کشور هستند.»

البته همان زمان عیسی زارع‌پور، وزیر ارتباطات وقت به این سخنان واکنش نشان داده و گفته بود: «از قوه قضائیه و هیئت نظارت بر رفتار نمایندگان می‌خواهم این ادعا را بررسی کنند تا معلوم شود چه کسانی پشت مافیای فیلترشکن فروشی پنهان می‌شوند؛ البته که کلید حل مشکل، قانون‌گذاری و دست خود مجلس است.»

در ادامه این اتفاقات غلامرضا نوری قزلبه، نماینده بستان‌آباد در مجلس یازدهم، در واکنش به اظهارات جواد نیک‌بین به اعتماد آنلاین گفته بود: «براساس اطلاعاتی که از شرکت‌ها و مجموعه‌هایی که اقدام به فروش فیلترشکن می‌کنند داریم، به‌منظرم موضوع بی‌ارتباط نیست. یعنی همان افراد و جریاناتی که اقدام

امیرا حسینی

خبرنگار گروه فناوری

از دوستان و آشنایان به‌تازگی جلای وطن کرده، پرسید کدام ویژگی کشور مقصد آنها را شگفت‌زده کرده است. میان ویژگی‌های ریز و درشتی که به تناسب مقصد از آن نام می‌برند، یک ویژگی مشترک وجود دارد و آن هم تجربه کار با اینترنت پرسرعت و بدون فیلتر است. اگر نگاهی به آمار آخرین گزارش کیفیت اینترنت که چندی پیش انجمن تجارت الکترونیک تهران منتشر کرده بیندازید، متوجه می‌شوید این مسئله هیچ ارتباطی با ذوق‌زدگی مهاجر نسبت به کشور مقصد ندارد. گاهی که میان کارهای روزانه با اختلال، کندی و قطعی دسترسی به فیلترشکن مواجه می‌شوم، این گزاره گزارش ذکر شده در ذهنم پرنگ می‌شود و حسرت می‌خورم که سرعت و کیفیت تماشای یوتیوب در ترکیه، از تماشای آپارات در ایران بالاتر است. شاید همین مثال کافی باشد تا بینیم فیلترینگ گسترده، این سیاست انقباضی که حالا بیشتر شبیه به لجن‌جاری با مردم شده، چگونه وقت، پول و انرژی ایرانی‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

اما ریشه این لجن‌جاری چیست؟ آیا باید به دنبال دست‌های پشت پرده بگردیم یا اگر چنین کنیم، درگیر هزار توی بی‌پارکشت توهم توطئه شده‌ایم؟ پیدا کردن اینکه چه کسی اولین بار گفت گردش مالی فروش فیلترشکن آن قدر بالاست که مافیای آن اجازه برداشته شدن فیلترینگ را نمی‌دهند، کار دشواری است، ولی این اواخر مشابه این عبارات را در رقابت‌های انتخاباتی ریاست جمهوری و از زبان برخی نمایندگان مجلس هم شنیده‌ایم. این مسئله که به‌عنوان حقیقتی اثبات‌شده در میان مردم و سیاستمداران دهان‌به‌دهان می‌چرخد، تا چه اندازه منطبق بر واقعیت است؟ برای پاسخ به این پرسش باید نگاه ریزبینانه‌تری داشته باشیم.

۳۰، ۴۰ یا ۵۰ هزار میلیارد تومان؟

طبیعتاً به‌دلیل ماهیت مجرمانه فروش فیلترشکن و استفاده از آن، گردش مالی این بازار بیشتر مبتنی بر حدس و گمان است. فقدان داده‌های کافی سبب شده تا گردش مالی این بازار در گزارش‌های مختلف متغیر باشد. همین عامل سبب شده تا فضا در این خصوص تا حدودی مبهم باشد و این ابهام به شکل‌گیری ایده مافیای فیلترشکن که با لایه‌هایی از حاکمیت در ارتباط است، کمک کند. این مسئله به دست‌انوردی برای افراد و گروه‌ها تبدیل شده که به موجب آن، در میانه رقابت‌ها و گروکشی‌های سیاسی، یکدیگر را به همراهی با مافیای فیلترشکن متهم کنند. اما واقعاً

نمایندگان ایران در مسابقات جهانی مهارت «فرانسه»

هفته آینده نمایندگان ایران در رشته‌های IT مسابقات جهانی مهارت عازم فرانسه خواهند شد. ایران در این دور از مسابقات ۵ نماینده در رشته‌های آی‌تی دارد که با حمایت و منتوری فنی آرون کلاد وارد این رویداد مهم بین‌المللی می‌شوند. علیرضا پورچالی در رشته «پردازش ابری»، امیررضا غلامی در رشته «توسعه برنامه‌های موبایل»، سیدآرمین طاهری در رشته «مدیریت سیستم‌های تحت شبکه»، امیرعباس قاسمی در رشته «فناوری‌های وب» و مهرداد شیروانی در رشته «راهکارهای نرم‌افزاری برای تجارت»، نمایندگان ایران در این مسابقات هستند که پس از دو مرحله اردوی فشرده و تخصصی در تاریخ ۱۰ سپتامبر (۲۰ شهریورماه) به لیون فرانسه که میزبان این دوره مسابقات جهانی است، وارد خواهند شد. برگزیده‌ها از استان‌های قم، کرمان، سیستان و بلوچستان و خراسان شمالی در این مسابقات راه پیدا کرده‌اند و دو نفرشان ۱۵ و ۱۶ ساله هستند.

رد دخالت انگیزه سیاسی در دستگیری دوروف

امانوئل مکرور، رئیس جمهوری فرانسه، در واکنشی نسبت به دستگیری مدیرعامل تلگرام در فرانسه، ادعاهای مطرح‌شده مبنی بر انگیزه سیاسی را رد کرد و گفت، تصمیم‌گیری در این باره برعهده قضات خواهد بود. او در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: «من اطلاعات اشتباه این‌جا را پس از دستگیری دوروف در مورد فرانسه خوانده‌ام. دستگیری رئیس تلگرام در خاک فرانسه، بخشی از یک تفحص جاری قضایی است. این مسئله به‌هیچ‌عنوان یک تصمیم سیاسی نیست. تصمیم‌گیری برعهده قضات است.» پیوست ضمن اعلام این خبر به نقل از فایننشال تایمز نوشت، دولت امارات طی بیانیه‌ای خواهان دسترسی کنسولی به پاول دوروف شده و می‌گوید، پرونده شهروند خود را به دقت زیر نظر دارد.

اعتراف مارک زاکربرگ به سانسور کاربران متا

مارک زاکربرگ، مدیرعامل متا، به‌تازگی در نامه‌ای اعتراف کرد دولت جویابین برای سانسور محتوای کاربران، به‌ویژه سال ۲۰۲۱ در باره کرنا، شرکت او را تحت فشار قرار داده بود. زاکربرگ این نامه را در حالی به کمیته قضایی مجلس نمایندگان نوشته است که دستگیری پاول دوروف، بنیان‌گذار تلگرام، به موضوع مهمی درباره آزادی بیان در رسانه‌های اجتماعی تبدیل شده است. مارک زاکربرگ در نامه خود نوشته است: «در نهایت این تصمیم ما بود که محتوا را حذف کنیم یا نه و ما مسئول این تصمیم‌ها هستیم... من معتقدم، فشار دولت اشتباه بوده و متأسفم که در باره آن صریح‌تر نبودیم. همچنین فکر می‌کنم ما تصمیم‌هایی گرفتیم که با نگاه به گذشته و اطلاعات جدیدی که در اختیار داریم، امروز آن‌ها را تأیید نمی‌کنیم.» اودر نامه‌اش می‌گوید، مقامات ارشد دولت بایدن بارها به متا فشار آوردند تا برخی محتواهای مربوط به کووید ۱۹ از جمله محتوای طنز را سانسور کند. مارک زاکربرگ در نامه خود می‌گوید: «در حال حاضر صحبت‌های زیادی درباره نحوه تعامل دولت ایالات متحده با شرکت‌هایی مانند متا وجود دارد و من می‌خواهم موضوع را روشن کنم. پلتفرم‌های ما برای همه است.» از شنیده که پاول دوروف دستگیر شد، بحث آزادی بیان و سانسور کردن محتواها به یکی از موضوعات مهم رسانه‌ها تبدیل شده است.

کاسبان فیلترینگ و تحریم!

هر چند تخمین‌هایی از گردش مالی بازار فروش فیلترشکن وجود دارد که حتی کمترین آنها حیرت‌انگیز و تأسف‌بار است، اما در تحلیل موضوع چند نکته را باید در نظر داشت. اول از همه به‌منظر نمی‌رسد بازار متمرکزی میان تولیدکنندگان و فروشندگان فیلترشکن‌ها وجود داشته باشد. در واقع این گردش مالی دست یک یا چند اپراتور مشخص نیست، بلکه هزاران نفر چه از سر خیرخواهی و چه به‌عنوان کسب‌وکار، مشغول فروش فیلترشکن هستند. البته نشانه‌هایی وجود دارد که افراد و شرکت‌هایی از «آنها» به‌خاطر نوعی مصونیت‌های قضایی و امنیتی توانسته‌اند سهمی از این بازار را بگیرند، اما در برابر گستردگی این شبکه نامتمرکز غیررسمی، به‌منظر می‌رسد از نظر اقتصادی سهم قابل توجهی ندارند. هر چند تمام انگیزه‌ها لزوماً اقتصادی نیست و طبیعتاً به‌عنوان ذی‌نفعان این حوزه احتمالاً تمام تلاش خودشان را برای رفع فیلترینگ می‌کنند.

این روزها که دوباره بحث مطالبه رفع فیلترینگ به‌بهانه شروع به کار دولت جدید بالا گرفته است، بسیاری از مردم معتقدند «آنها» شبکه‌های اجتماعی را رفع فیلتر نمی‌کنند چون هزاران میلیارد تومان از راه فروش فیلترشکن‌ها درآمد دارند. این روایت یکی از رایج‌ترین باورهای است که میان مردم محبوبیت زیادی کسب کرده، تا جایی که حرف از مافیای فروشندگان فیلترشکن‌ها در مواردی به مسئولان و نمایندگان مجلس کشیده است. اما آیا واقعاً دلیل اصلی فیلترینگ، کسب درآمد از آن است؟

حامد بیدی

مدیرعامل پلتفرم کارزار